

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรู้หนังสือเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาตัวบุคคลและชุมชน ช่วยส่งเสริมให้ชีวิตของคนเราประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความเป็นอยู่อื่นๆ เพราะการรู้หนังสือทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันเป็นทางนำไปสู่ความรู้อื่นที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของเรา

ความหมายของการรู้หนังสือ

คำว่า การรู้หนังสือและใช้ประโยชน์ได้ มีองค์การและบุคคลต่างๆ เสนอความหมายไว้อย่างต่าง ๆ กัน เช่น

องค์การยูเนสโกให้ความหมายของการรู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้ว่า ผู้รู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้ คือ ผู้มีความรู้เพียงพอที่จะร่วมกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะการรู้หนังสือในกลุ่ม หรือชุมชนที่ตนเป็นสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดการพัฒนาในตนเองและชุมชนด้วย¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Literacy House Lucknow and Literacy, Functional Literacy and Family Life Planning Education (Lucknow: Literacy House Lucknow, 1972), p. 5.

เจ.ซี.มาเทอร์¹ ได้กล่าวว่า "การรู้หนังสือไร้ประโยชน์ใด เป็นการให้ทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียน ทำให้เขาเหล่านั้นประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและไร้ประโยชน์ใดสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เขาอาศัยอยู่"

เกรย์² ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า "ผู้รู้หนังสือไร้ประโยชน์ใดนั้นคงมีความรู้ และทักษะการอ่าน เขียนที่จะทำใ้ผู้นั้นสามารถร่วมกิจกรรมที่ต้องอาศัยทักษะเหล่านี้ในกลุ่ม หรือสังคมของผู้นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ"

เสวก สายะวารานนท์ ได้ให้ความหมายของการรู้หนังสือไว้ว่า การรู้หนังสือเป็นทั้งทักษะและศิลป์ ในแง่ของทักษะหมายถึง ความสามารถในการใช้ เครื่องหมายอัน เป็นสัญลักษณ์คือตัวหนังสือ ใดแก่ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ การรู้หนังสือในแง่ของทักษะนี้ มีคุณลักษณะในตัวของมันเอง ซึ่งแสดงออกมาในรูปของวิชาการ คือวิชาว่าด้วยการอ่านออกและเขียนได้ ในแง่ของศิลปการรู้หนังสือหมายถึง การที่ความเอาเรื่องราวจากหนังสือเอามาใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ แสดงออกมาเป็นรูปของวิชาการอีกรูปหนึ่ง ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางกว่า เรียกว่า "การศึกษา"³

¹J.C. Mathur, "Functional Literacy," Functional Literacy and Family Life Planning Education (Lucknow: Literacy House Lucknow, 1972), p.70.

²W.S. Gray, The Teaching of Reading and Writing (Paris: UNESCO, 1956), p.24.

³เสวก สายะวารานนท์, ร.อ. "ความจำเป็นที่องรู้หนังสือของผู้ใหญ่" รวมบทความการศึกษาผู้ใหญ่ เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: กุรุติภา, 2515) หน้า 42-43.

เปาโลเฟร (Paulo Friere) นักการศึกษาชาวบราซิล เรียกผู้ไม่รู้หนังสือว่า ผู้ถูกกดขี่¹ (the oppressed) เขากล่าวว่า การศึกษาจะต้อง เป็นไปเพื่อชีวิตมนุษย์ บกคุณภาพชีวิตและการทำลายการกดขี่ นอกจากนั้น เขายัง เรียกความไม่รู้หนังสือว่าเป็น โรคอย่างหนึ่ง² เพราะผู้ที่ไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ มักจะถูกลมองว่าเป็นคนที่โง่ เซลา เมาปัญญา มีความบกพร่องที่ต้องแก้ไข ควยวิธีเพิ่มเติมความรู้ เกี่ยวกับการอ่านให้เพื่อให้ เขา เป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น

สำหรับประเทศไทย การรู้หนังสือไชประโยชน์ใด เน้นความรู้ที่มุ่งให้ ผู้เรียนนำไปไชประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เป็นการช่วยปรับปรุงความ เป็นอยู่ในครอบครัว และชุมชนให้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันมุ่งที่จะให้ ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้ควย

การศึกษากับการลงทุน

การศึกษา เป็นการลงทุนในการผลิตกำลังคนให้ไคความความต้องการของประเทศ ทั้งในคานปริมาณและคุณภาพ การลงทุนทางการศึกษาตองไชจ่ายเงินจำนวน มาก และเกี่ยวของกับการ เปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่ารัฐบาลได้เพิ่มงบประมาณทางการศึกษาให้สูงขึ้นเรื่อยมา เช่น ในปีงบประมาณ 2517 กระทรวงศึกษาธิการไครับงบประมาณ 2,439.8 ลานบาท ในปีงบประมาณ 2518 และ 2519 งบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการ เพิ่มขึ้น เป็น 3,484.9 และ 4,204.7 ลานบาทตามลำดับ¹ แต่ก็ไม่เพียงพอกับความจำเป็น จึงงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2525-2526 เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายคานอื่นๆ

¹ ธานีคำ รัชชพล เมือง, "การศึกษาของประเทศใน โลกที่สาม; อดีต ปัจจุบัน และอนาคต", วารสารครุศาสตร์ 11 (กันยายน 2525): 91.

² สุนทร สุนันต์ชัย, "เปาโลเฟรกับการสอนผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือ", รวมบทความ การศึกษาผู้ใหญ่ เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2518), หน้า 382-383.

³ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน, สถิติการศึกษาฉบับย่อ ปีการศึกษา 2519 (กรุงเทพมหานคร: ปรภาารัศนการพิมพ์, 2521), หน้า 1-72.

งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2525-2526¹

ลักษณะงาน	ปีงบประมาณ 2525		ปีงบประมาณ 2526	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
✓ ความเศรษฐกิจ	32,857.0	20.4	33,822.7	19.1
✓ การศึกษา	32,364.6	20.1	37,228.9	21.0
✓ การป้องกันประเทศ	31,617.6	19.6	35,454.2	20.0
✓ การสาธารณสุข	21,008.5	13.0	27,150.3	15.3
✓ การสาธารณสุข	6,395.2	4.0	7,611.6	4.3
✓ การสาธารณสุข	10,330.3	6.4	10,888.5	6.3
✓ การรักษาความสงบภายใน	8,231.3	5.1	9,611.8	5.4
✓ การบริการทั่วไป	4,309.0	2.7	5,325.8	3.0
✓ อื่นๆ	13,886.5	8.7	9,906.2	5.6
รวม	161,000.5	100.0	177,000.0	100.0

จากตารางงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2525-2526 จะเห็นได้ว่า งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2525 รายจ่ายด้านการศึกษาเป็นอันดับ 2 คือ 32,364.6 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20.1 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด แต่ในปีงบประมาณ 2526 งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาสูงขึ้นมา เป็นอันดับ 1 คือ 37,228.9 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21.0 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ทุ่มเทงบประมาณด้านศึกษามากทีเดียว เป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูงมาก

¹ _____, "งบประมาณปี 2526 ความหวังที่ริบหรี่ของปี
เริ่มศกแผนฯ 5", วารสารคนทรัพย์ (พฤษภาคม 2525): 5-7.

ก๊อ สวัสดิพิทานิช, เมืองชัย ทาเจริญ, กมล ธิรุกมล, พิษณุ ห่อประทุม, บุญชนะ
 ด้ถถากกร และภิญโญ สารท ไคถล่าวไว้ในท่นอง เคียวกันว่ การศึกษาเป็นการลงทุน
 เหมือนกับการลงทุนในก่นอื่น แต่เป็นการลงทุนเกี่ยวกับคน เพื่อพัฒนาคุณภาพของคน
 ซึ่งทงค่านึงถึงผลที่ไกรับ เหมือนกัน นักเศรษฐศาสตร์พิจารณาไปถึงหลักการที่ว่าในการ
 ผลิตคนตามความตองการนั้น เราทองใจสิ่งใดหรือวิธีการใดสำหรับผสมสิ่งต่างๆ และ
 วิธีการต่างที่นำมาใช้ในการผลิตนี้รวมเรีซชดว่ Input ซึ่งอาจจจะไคแก่ เงินทุน อาคาร
 สถานที่ อปรกรณ ก่าด้งคน (ครูและเจาหน้าทีทางการศึกษา) วัตถุคิม (นักเรียน) บาง
 คนก็คิดรวมไปถึง เวลาในการผลิตคอบ เมื่อเอา Input ใ้เข้าไปในระบบการศึกษา
 ก็ตองหันมาพิจารณาว่ามี Output หรือผลิตผลคอบแทนมากนอยเพียงไร และผลิตผล
 เหล่านี้มีคุณภาพเพียงไร เรื่องคุณภาพนี้มักจะไปปรากฏในตัวผู้ไครับการการศึกษา ซึ่ง
 ยากแก่การประเมิน เป็นอย่างปิง^{1, 2, 3, 4, 5}

การรูหนังสือ หรือ การคงสภาพการรูหนังสือของผู้จบการศึกษาในแต่ละ
 ะภัย เป็นผลคอบแทนหรือ Output ที่ไคควรจะไครับ ไคคุมกับการลงทุน

¹ก๊อ สวัสดิพิทานิช และเมืองชัย ทาเจริญ, "เศรษฐกรกิจการศึกษา,"
 รายงานการประทุมทางวิชาการ ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา
 กระทรวงศึกษาธิการ, 2517), หนา 1-11.

²กมล ธิรุกมล, "ความสำคัญของการประดมศึกษา," ศูนย์ศึกษา
 (กนิยายน-ตุลาคม 2525) : 33.

³พิษณุ ห่อประทุม, "การลงทุนในการศึกษา," ศูนย์ศึกษา 12 (ธันวาคม
 2506) : 30-32.

⁴บุญชนะ ด้ถถากกร, "บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาเศรษฐกิจ,"
วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 3 (ตุลาคม 2514) : 1-7.

⁵ภิญโญ สารท, "การลงทุนเพื่อการศึกษา," วารสารการวิจัยทางการศึกษา
 (มกราคม-มิถุนายน 2525) : 11.

คุณภาพของนุสบชั้นประถมศึกษา

สำหรับผู้ที่มิมีโอกาสได้ผ่านการศึกษาระบบโรงเรียน. จนจบชั้นประถมศึกษา นั้น เจื้อ สตะเวทิน, วีระ สุมิตร, สุวิทย์ บึงวรพันธ์, ชัยยงค์ พรหมวงศ์, วีระ วีระวงศ์, นิโคลัส เบนเนต, มะเคือ เสมา, คณะกรรมการพิจารณาปัญหาการศึกษาประชาบาล และจากรายงานการวิจัยโครงการพัฒนาการศึกษา ทั่วคณาการศึกษาอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ไกล่ลาว ไว่สอนคลองกันว่า การศึกษาในระดับประถมศึกษาของประเทศไทยนั้น ถูกปล่อยปละละเลยจนทำให้คุณภาพต่ำ เด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว บางส่วนยังอ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ บางส่วนก็เกิดการล้มเพราะไม่มีโอกาสได้ใช้ เมื่อประชาชนอ่านหนังสือไม่ออก ก็อาจมีผลกระทบในเรื่องอื่นๆ เช่น เราจะไปประกอบอาชีพอะไร ในเมื่อเขาไม่รู้อะไร เราจะประกอบอาชีพอะไรได้ เขาก็ไม่สามารถเป็นมนุษย์ที่พึ่งปรารถนาได้^{1,2,3,4,5,6,7,8}.

¹ เจื้อ สตะเวทิน, "นุสบอน, "จันทร์ เกษม (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2513): 26-29

² วีระ สุมิตร, เอกสารการสัมมนา เรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2517) หน้า 21.

³ สุวิทย์ บึงวรพันธ์, เอกสารการสัมมนา เรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2517) หน้า 29.

⁴ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, "การศึกษาประชาบาลการลงทุมหาศาล แต่ได้มีวิธีดำเนินการที่คุ้มค่าแล้วหรือยัง, "สยามรัฐ 3 (ตุลาคม 2521): 10.

⁵ วีระ วีระวงศ์, "วัดสถานันการศึกษานอกโรงเรียน, "วารสารการศึกษา นอกโรงเรียน 18 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2524): 27.

⁶ นิโคลัส เบนเนต, การศึกษาในประเทศด้อยพัฒนา แปลโดย อรรถพงษ์สว่าง (กรุงเทพมหานคร: เล็คไทย, 2518) หน้า 56.

⁷ มะเคือ เสมา, "นักวิชาการ ธรันณปฏิบัติ, "สารพัฒนาหลักสูตร (มิถุนายน 2525): 70-71.

⁸ คณะกรรมการพิจารณาปัญหาการศึกษาประชาบาล, "สาระสำคัญของรูปแบบและแนวทางกาปรับปรุงการศึกษาประชาบาล, "วารสารการศึกษา 16 (กันยายน-ตุลาคม 2523): 30.

สภาพการ รัหนังสือ

สภาพการ รัหนังสือของ ุจบการศึกษาในระดับต่างๆจะมีการคงสภาพไว้มากน้อยเพียงใด ซิมมอนส์ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้ทำการวิจัยระดับการ รัหนังสือของ ุจบหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศศุนิ เซีย ปรากฏว่า ุจบการศึกษาผู้ใหญ่จำนวนร้อยละ 60 มีระดับการ รัหนังสืออยู่ในระยะเริ่มแรก คือสามารถอ่านเข้าใจประโยคและคำศัพท์ต่างๆในหนังสือแบบเรียน ร้อยละ 30 อยู่ในระดับปานกลาง สามารถอ่านและเข้าใจคำศัพท์ทั่วไปและวลีง่ายๆได้ ส่วนอีกร้อยละ 10 อยู่ในระดับใช้งานได้ คือสามารถอ่านหนังสือได้อย่างเข้าใจ ส่วนอัตราเหี้ยม ได้ทำการวิจัย ุเข้าร่วมโครงการทดลองการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จในประเทศแซมเบีย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการ รัหนังสือเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่จบ คือผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการ รัหนังสือสูงกว่าผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 2 ตามลำดับ ผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 15-19 ปี มีการคงสภาพการ รัหนังสือสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า 46 ปี เพศชายมีการคงสภาพการ รัหนังสือไม่แตกต่างจากเพศหญิง² เรย์ เคิร์ต ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอนเรื่องอาหารในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ว่ายังคงเหลืออยู่เท่าใดในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรากฏว่า เมื่อสอนเรื่องอาหารไปแล้ว โรงเรียนปิดภาคเรียนฤดูร้อน ครั้นเปิดภาคเรียนใหม่ ความรู้เรื่องอาหารถูกลืมไปเป็นอัตราส่วนเฉลี่ย 13 %³

¹ John L. Simmons, "Toward and Evaluation of Literacy and Adult Education in Developing Country." A Pilot Study Literacy Work 1 (January, 1972) p.80-83.

² Ahmed Mushtang, "Retention of Literacy Skills in Adults" Literacy Work 2 (May, 1973) p.43-54.

³ Ray Kurtz, "Fourth-Grade Division: How Much is Retained in Grade Five," The Arithmetic Teacher, 20 (1973), p.65-71.

นักการศึกษาในประเทศไทยได้เริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับการคงสภาพ การรณรงค์สื่อของผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่างๆ ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา ได้ทำ การวิจัยสภาพการรณรงค์สื่อของผู้ที่จบชั้นประถมปีที่ 4 ในปี พ.ศ.2511 โดยเลือก จังหวัดที่เป็นตัวแทนภาคตามสภาพภูมิศาสตร์ 4 จังหวัด ไซกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้เป็น ชั้นประถมปีที่ 4 จำนวน 1,057 คน ออกโรงเรียนไปแล้ว 1,090 คน ผลการวิจัย ปรากฏว่า ผู้ที่จบชั้นประถมปีที่ 4 มีความรู้ความสามารถในการทำเลข อ่าน และ เขียนพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มีร้อยละ 67 และผู้ที่มีความรู้ยังไม่ ถึงขั้นที่จะยอมรับว่าทำเลข เป็น อ่านหนังสือออกและเขียนหนังสือได้มีร้อยละ 33¹ กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ ได้ทำการทดสอบความรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถม ปีที่ 4 ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปรากฏผลว่าความรู้ภาษาไทยค่อนข้างพอใช้ได้ แต่การ เขียนตัวสะกดยังคงน้อยมาก นอกจากนี้การพัฒนาทางภาษาของเด็กหญิงสูงกว่า เด็ก ชาย² บุรี กุลพิจิตร ได้ศึกษานผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนวิชา เลขคณิตของผู้ที่จบชั้นประถม ปีที่ 4 จากโรงเรียนประชาบาลและเทศบาล ในเขตการศึกษา 1 จำนวน 607 คน สรุปผลการวิจัยไว้ว่า นักเรียนทำคะแนนแบบสอบ เกี่ยวกับความคิดรวบยอดได้ปานกลาง ส่วนแบบสอบที่เกี่ยวกับโจทย์ปัญหา นักเรียนทำคะแนนได้ค่อนข้างมาก³

¹ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา, รายงานผลการวิจัยสภาพการรณรงค์สื่อของ ผู้ที่จบชั้นประถมปีที่ 4, หน้า 37-40.

²กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ, "การทดสอบความรู้ภาษาไทยของ นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ.2505," การวิจัยทาง การศึกษา 10(กันยายน 2505) : 28-29.

³บุรี กุลพิจิตร, "ผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนวิชา เลขคณิตของนักเรียนที่จบชั้น ประถมปีที่ 4 ในเขตการศึกษา 1 " ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัย วิชาการศึกษาประสานมิตร, 2507, หน้าบทคัดย่อ.

ถก นรินทร์ศิริโรจน์ โคศึกษาระดับการรณรงค์สื่อของประชากรในอำเภอชัยบุรี จังหวัด
ปทุมธานี พบว่าระดับการรณรงค์สื่อของประชากรอยู่ในระดับที่น่าพอใจ มีระดับการเรียน
รู้วิชาเลขสูงกวาระดับปกติ แต่ภาษาไทยไม่แตกต่างจากระดับปกติ ส่วนประชากรที่มี
เพศ, ระยะเวลาหลัง เรียนจบ และอาชีพที่แตกต่างกันมีระดับการรณรงค์สื่อไม่แตกต่างกัน¹

สำหรับสภาพการรณรงค์สื่อของนุ้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่
รณรงค์แบบเบ็ดเสร็จ สมทรง อัครกุล และกุหลาบ หวังคีสิกุล โควิชัยพบว่า ระดับ
การรณรงค์สื่อของนุ้จบการศึกษาจากโครงการแก้ไขการไม่รณรงค์แบบเบ็ดเสร็จมี
คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และกุหลาบ หวังคีสิกุลยังพบดีกว่า นุ้จบ
จากโครงการแก้ไขการไม่รณรงค์แบบเบ็ดเสร็จและนุ้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่อยู่ใน
ท้องถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีการลงสภาพการรณรงค์สื่อสูงกว่าผู้ที่อยู่ใน
ท้องถิ่นที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน^{2,3} มยรี ศรีชัย โคเปรียบเทียบกับระดับ
การรณรงค์สื่อของนุ้จบการศึกษานุ้ใหญ่ระดับสองกับนุ้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปรากฏว่านุ้จบ
การศึกษานุ้ใหญ่ระดับสองมีสภาพการรณรงค์สื่อต่ำกว่านุ้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4⁴ สำนักงาน

¹ถก นรินทร์ศิริโรจน์, "ระดับการรณรงค์สื่อของประชากรในอำเภอชัยบุรี
จังหวัดปทุมธานี" วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521, หน้า บทคัดย่อ.

²สมทรง อัครกุล, "ระดับการรณรงค์สื่อของนุ้สำเร็จการศึกษาจากโครงการ
แก้ไขการไม่รณรงค์แบบเบ็ดเสร็จ" วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจย
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517, หน้า 41-42.

³กุหลาบ หวังคีสิกุล, "ความคงอยู่ของการรณรงค์สื่อของนุ้จบการศึกษาจาก
โครงการแก้ไขการไม่รณรงค์แบบเบ็ดเสร็จ" วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนก
วิชาวิจยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517, หน้า 37-39.

⁴มยรี ศรีชัย, "ระดับการรณรงค์สื่อของนุ้จบการศึกษานุ้ใหญ่ระดับสอง"
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517, หน้าบทคัดย่อ.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกรมสามัญศึกษาได้ประเมินผลการศึกษานักเรียนแบบ
 เบ็คเสรีจในการอ่าน เขียนและคิดเลข พบว่านักเรียนผู้ใหญ่ในภาคภูมิศาสตร์ต่างๆ
 มีความสามารถการอ่าน เขียน และคิดเลขแตกต่างกัน นักเรียนชายสามารถอ่าน
 ออกเขียนได้และคิดเลข เป็นสูงกว่านักเรียนหญิง นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันไคละแน
 ภาษาไทยแตกต่างกัน ส่วนวิชาเลขคณิตไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่จบต่างรุ่นกันไคละแน
 ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์
 ประจำบ้านไคละแนภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำบ้าน แต่
 ละแนวิชาเลขคณิตไม่แตกต่างกัน¹

สถิติการไม่รหนังสือ

จำนวนผู้ไม่รหนังสือยังมีอยู่มากมายในทั่วทุกภูมิภาคของโลก จากการสำรวจ
 ของคณะกรรมการองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ในปี
 ค.ศ. 1970 พบว่า ประชากรทั่วทุกภูมิภาคของโลก ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน
 2,287 ล้านคน มีผู้ไม่รหนังสือถึง 783 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 34.24² นอกจากนี้
 จากการสำรวจของยูเนสโกเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาใน เอเชียระหว่างทศวรรษ
 แรกของการพัฒนา ทำให้ทราบว่า ในภาคพื้นทวีปเอเชียปัจจุบัน มีผู้ไม่รหนังสือถึง 243
 ล้านคน ซึ่งประชากรที่ไม่รหนังสือมีอยู่ในวัย 15 ถึง 44 ปี³

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกรมสามัญศึกษา, รายงาน
การวิจัยการศึกษานักเรียนแบบ เบ็คเสรีจ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำแปลเจริญผล,
 2520) หน้า 31-32.

²คณะกรรมการองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ,
การศึกษาเพื่อชีวิต แปลโดย คณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของคณะกรรมการแห่งชาติ
 ว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, หน้า 104.

³ชาอุซัย อัจฉินสมาจาร, "การศึกษานักเรียนใหญ่กับการพัฒนาสังคม, "ประมวล
บทความการศึกษานอกโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: โอเคียนสโตร์ 2515) หน้า 42.

สำหรับประเทศไทย จากการสำรวจของกระทรวงมหาดไทย ในปี 2482 ปรากฏว่า มีประชาชนไม่รู้หนังสือร้อยละ 68.8 หรือประมาณ 6,878,584 คน ในจำนวนประชาชนที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไป 10,000,788 คน¹ จากการสำรวจสำมะโนประชากร ในปี พ.ศ. 2490, 2503 และ 2513 ปี 2490 ประชากรทั้งหมด 12,327,386 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 5,705,269 คน คิดเป็นร้อยละ 46.3 ในปี 2503 ประชากร 18,026,404 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 5,270,054 คน คิดเป็นร้อยละ 29.24 ปี 2513 ประชากร 23,453,313 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 4,265,424 คน คิดเป็นร้อยละ 18.19²

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจแรงงานทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2523 พบว่า จำนวนประชากรที่สำรวจทั้งสิ้น 32.21 ล้านคน มีถึงร้อยละ 72.2 หรือประมาณ 22.55 ล้านคน ที่มีการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีผู้ไม่รู้หนังสือประมาณ ร้อยละ 10.8 หรือ 3.38 ล้านคน³

ในปี พ.ศ. 2525 กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการสำรวจประชากรที่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีอายุ 14 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่นอกเขตการศึกษาภาคบังคับใน 24 จังหวัดทั่วประเทศ พบว่าในจำนวนประชากรที่สำรวจ 10,501,000 คน มีผู้ไม่รู้หนังสือ 2,469,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.5 สำหรับผู้ที่ไม่รู้หนังสือนั้นมีอยู่ถึง 8,029,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 76.54

¹ กระทรวงมหาดไทย, การสำรวจสำมะโนประชากรทั่วราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2490 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2496)

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สถิติประชากรไม่รู้หนังสือของประเทศไทย พ.ศ. 2490-2513 (กรุงเทพมหานคร: สนประดิษฐการพิมพ์, 2520) หน้า 1.

³ _____, "การศึกษาเรายังอยู่จุดไหน, "วารสาร เศรษฐกิจและสังคม 19 (มีนาคม-เมษายน 2525) : 33.

⁴ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานผลการสำรวจประชากรกลุ่มเป้าหมายไม่รู้หนังสือ ปี 2525 (กรุงเทพมหานคร: กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2525) (อัครสำเนา).

สาเหตุที่เด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อ่านหนังสือไม่ออก

สาเหตุที่เด็กจบป.4 บางคนอ่านหนังสือไม่ออก หรือจบการศึกษาระดับหนึ่ง แต่มีความสามารถในการอ่านเพียงระดับหนึ่ง เช่น จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แต่มีความสามารถในการอ่านเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หรือ 4 คนที่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่มีความสามารถในการอ่านเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โมห์หมัด อับดุลกาเดร์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จังหวัดยะลา โศกเศร้าไว้ว่ามีสาเหตุที่สำคัญอย่างน้อย 5 ประการ คือ

ประการที่ 1 สาเหตุทางภูมิศาสตร์ (Geographical Factor) เช่นในท้องถิ่นที่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวกจะหาครูไปสอนได้ยาก หรือมีกลุ่มคนอยู่ไม่กี่ครอบครัว รัฐไม่สามารถจะไปตั้ง โรงเรียนได้ พระราชบัญญัติประถมศึกษาให้เกณฑ์เฉพาะเด็กที่อยู่ในรัศมี 2 กิโลเมตรจากที่ตั้งโรงเรียน เด็กที่อยู่ห่างจากนั้นจะมาเรียนก็ได้ ไม่มาเรียนก็ได้ บางทีก็มีเด็กอยู่ไกลๆมาเรียนกันบ้าง แต่เนื่องจากภูมิประเทศไม่สะดวก จึงไปบางไม่ไปบาง อุปกรณ์การสอนไม่พร้อม หนังสือเรียนหายาก การตรวจตราที่ลำบาก เด็กออกจากโรงเรียนไปแล้วไม่มีหนังสืออ่าน นานๆไปก็ลืมหนังสือ

ประการที่ 2 สาเหตุทางจิตวิทยา (Psychological Factor) ได้แก่เด็กมีปัญหาคอน ตามหลักจิตวิทยาความสามารถและสติปัญญาของเด็กไม่เท่ากัน จะโดยสาเหตุจากกรรมพันธุ์หรือสิ่งแวดล้อมก็ตาม แต่เด็กที่ไอคิวต่ำกว่าปกติมีแม่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล เราไม่มีเครื่องมือทดสอบ หรือคัดเลือกเด็กประเภทต่างๆได้ ฉะนั้นเมื่อเราเกณฑ์เข้ามา เราก็นำไปเข้าชั้นรวมกันหมด แล้วสอนเป็นหน้ากระดาน เด็กปัญญาอ่อนก็ตามไม่ทัน อ่านไคบาย ไม่ไคบาย นอกจากนั้นก็มี ปัญหาพ่อแม่แตกแยก เด็กขาดความอบอุ่น เด็กคิดขาสเซพติด¹

¹ โมห์หมัด อับดุลกาเดร์, "ทำไมเด็กจบป.4 บางคนอ่านหนังสือไม่ออก," รวมบทความสำคัญเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาออกโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, 2520) หน้า 74-77.

ประการที่ 3 สาเหตุทางร่างกาย (Physiological Factor)
 ใ้แก่เด็กที่เจ็บป่วยนานๆ เด็กไม่สมประกอบ ขาดเรียนบ่อยๆ เด็กเรียนไม่สม่ำเสมอ
 การเรียนไม่ค่อยดีก็ คือ เป็นสาเหตุให้เรียนไม่ค่อยดี อ่านไม่ค่อยออก

ประการที่ 4 สาเหตุทางเศรษฐกิจ (Economical Factor)
 มีมาด มีแทบทุกภาค พ่อแม่ยากจน เด็กไม่โรงเรียนบ้างไม่ไปบ้าง เด็กต้องช่วยพ่อแม่
 ทำงาน ช่วยเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย หรืออยู่บ้านช่วยเลี้ยงน้อง ไม่มีเงินซื้อหนังสือ ไม่
 มีเงินซื้ออาหารกิน ไม่ไปโรงเรียน ขาดหนังสือ ขาดอาหาร เด็กจึงเรียนไม่ค่อยดี
 อ่านไม่ค่อยได้

ประการที่ 5 สาเหตุทางวิธีการ (Methodological Factor)
 ข้อนี้สำคัญมาก ในจังหวัดชายแดน เด็กพูดภาษาพื้นเมือง เป็นภาษาที่หนึ่ง เช่น ใน
 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เด็กพูดภาษามลายูเป็นภาษาถิ่น หรือจังหวัดสุรินทร์ที่เด็กพูด
 ภาษาเขมร เวลาสอนครูก็สอนวิธีเดียวกันหมด ทำให้เด็กเหล่านี้เรียนไม่ทัน พูดไม่
 ค่อยได้ อ่านไม่เข้าใจ เขียนไม่ค่อยถูก

สุพจน์ ประเสริฐศรี โลกลาวไว้ สอดคล้องกับในหนังสือคู่มือการดำเนินงาน
 และหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ค เสรีจ ถึงสาเหตุที่ผู้ไม่รูหนังสือยังมีอยู่มาก
 เนื่องจากอัตราการเข้าชั้นของการศึกษานั้นสูงมาก คือประมาณ 8 แสน
 คนต่อปี ซึ่งทำให้การออกกลางคันสูงมาก ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนที่เข้าชั้น ทำให้
 ผู้ไม่รูหนังสือเพิ่มจำนวนสูงขึ้น ในหนังสือคู่มือการดำเนินงานและหลักสูตรการศึกษา
 ผู้ใหญ่แบบ เบ็ค เสรีจยังได้บอกถึงสาเหตุการออกกลางคันไว้หลายอย่างคือ ผู้เรียนขาด
 ความสนใจในการเรียน ทำให้สอบตกอยู่เสมอจนหมดกำลังใจลาออกจากโรงเรียนไป
 หรืออายุเกินเกณฑ์บังคับต้องออกจากโรงเรียน และเพราะผู้เรียน เบื่อโรงเรียนอาจ
 เนื่องจากสติปัญญาของตนเองหรือความยากลำบากในการเรียน หรืออาจไม่ชอบผู้สอน
 ก็ได้

¹ โหมทัยหมัก อัมบุคคา เกร, "ทำไมเด็กจบป.4บางคนอ่านหนังสือไม่ออก,"
 รวมบทความสำคัญเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน, หน้า 76-77.

สุพจน์ ประเสริฐศรี โฉกกล่าวถึงสาเหตุที่ผู้ใหญ่ไม่รณรงค์เพิ่ม เติมอีกว่า เพราะอัตราการเพิ่มของประชากรที่สูงมากเกินไป ทำให้คนเพิ่มมากประมาณปีละ 1 ล้านกว่าคน ซึ่งเป็นเด็กทั้งหมด เป็นภาระที่หนักมากจนรัฐบาลไม่สามารถจะมีกำลังพอที่จะจับมาจัดการไม่รณรงค์สื่อของประชาชนวัยผู้ใหญ่ได้ ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งคือ มีอัตราการล้มสูง สาเหตุการล้มหนังสือนั้นก็เพราะไม่มีหนังสือที่จะอ่าน ครานโลกที่การจัดให้มีการอ่านเขียนในโรงเรียน แต่ไม่มีหนังสือให้อ่านในชีวิตจริง อัตราการล้มหนังสือก็คงมีอยู่

นอกจากนั้นในหนังสือก็มีการดำเนินงานและหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จยัง โฉกกล่าวถึงสาเหตุที่ผู้ใหญ่ไม่รณรงค์ไว้อีกว่า เพราะผู้ใหญ่ขาดการศึกษาแม้แต่เด็ก ๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากที่อยู่อาศัยห่างไกลจากโรงเรียน หรือบ้านที่อยู่อาศัยไม่เป็นหลักแหล่ง ต้องโยกย้ายตามพ่อแม่ตลอดเวลา เด็กอาจมีความพิการทางกายหรือทางใจทำให้ไม่สามารถที่จะเรียนได้ สาเหตุอีกอย่างหนึ่งคือ พ่อแม่ไม่สนใจไม่เห็นความสำคัญของการเรียน จึงไม่ให้อ่านไปโรงเรียน ^{1,2}

รายงานการประชุม เรื่องการพัฒนา เด็กและ เยาวชน ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและองค์การยูนิ เซฟ โฉกกล่าวถึงปัญหาของ เยาวชนนอกระบบการศึกษาไว้ดังนี้

1. เยาวชนนอกระบบการศึกษาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หรือเกิดการล้มหนังสือ เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว
2. เยาวชนนอกระบบการศึกษาขาดทักษะ และความสามารถในการประกอบอาชีพ

¹สุพจน์ ประเสริฐศรี, "ประเทศไทยกับความหวังที่จะมีประชากรรู้หนังสือถึง 100 %," รวมบทความการศึกษาผู้ใหญ่ เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2518), หน้า 156.

²กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการดำเนินงานและหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2521), หน้า 3-6.

3. เยาวชนขาดความเป็นผู้นำ
4. เยาวชนขาดความรู้พื้นฐานในอันที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
5. การที่เยาวชนหลังไหลเข้าสู่เมืองใหญ่ เพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อหางานทำ เพื่อมาเลี้ยงชีพ ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน
6. ความเขวสัดปัญหาและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของ เยาวชน ทำให้เยาวชนถูกหลอกลวงไปมีส่วนร่วมกับแหล่งอบายมุข ประพฤติคนไม่เหมาะสม และมีปัญหาทางความประพฤติ นอกจากนี้ยังมี เยาวชนที่ถูกชักจูงหรือถูกบีบบังคับ เพื่อประโยชน์ทางการเมือง
7. ความจำเป็นทาง เศรษฐกิจ เยาวชนต้องทำงานด้วยค่าจ้างที่เล็ เบ่รียม มีสวัสดิการการทำงานไม่เหมาะสม และนอกจากนี้ยังมี เยาวชนถูกเอาเปรียบในการใช้แรงงาน¹

สมรรถภาพพื้นฐานทางสมองด้านภาษาและตัวเลข

ปราณี สิทธิพงศ์ ไคว้จัย เกี่ยวกับสมรรถภาพพื้นฐานทางสมองด้านภาษาและตัวเลขของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมีมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตศึกษา 1 เมื่อปีการศึกษา 2510 โดยใช้ตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-7 ชายหญิงจำนวน 5,275 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ชายหญิงจำนวน 4,567 คน รวม 9,842 คน ผลการวิจัยพบว่าสมรรถภาพพื้นฐานทางสมองด้านภาษานั้น ลักษณะของการพัฒนาการทางสมองทางด้านนี้ของชายและหญิงจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน คือมีความงุดงงามอย่างรวดเร็ว เมื่อนักเรียนกำลัง เรียนอยู่ในชั้นป.5 และป.6 ต่อจากนี้ ความงุดงงามจะค่อยๆ ช้าลง และจะถดถอยงุดงงามเร็วขึ้นอีกรั้งหนึ่ง เมื่อนักเรียนเริ่มเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำหรับความสามารถในภาษานักเรียนหญิงจะมีความ

¹ ส่วนงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน (กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2519) หน้า 35-80.

สามารถสูงกว่าชายอย่างมีนัยสำคัญในทุกๆ ระดับการศึกษา ส่วนสมรรถภาพพื้นฐานทาง
 ความตัว เลขนั้น ลักษณะของการพัฒนาการทางค่านี้นัก เรียนชายและหญิงจะแตกต่างกัน
 เล็กน้อย กล่าวคือ ทั้งชายและหญิงจะมีความมอดงามทาง ค่านี้นี้น้อยกว่าเร็วในระดั
 บการศึกษาแรกๆ แต่ด้ตรวจความมอดงามในหญิงจะนานกว่าชาย เล็กน้อย สำหรับความ
 สามารถค่านี เลขชายจะมีความสามารถสูงกว่าหญิงอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นในชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งปรากฏว่าทั้งสองเพศมีความสามารถไม่แตกต่างกัน¹

ความตองการคานการอ่าน

จากการสำรวจความตองการคานการอ่านของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือของกรมวิชาการ เมื่อ พ.ศ. 2520 ทำให้สามารถทราบประ เกทหนังสือ
 ที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ตองการอ่าน คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6
 ชอบอ่านหนังสือนิทานพื้น เมืองมากที่สุด (ป.5 = 35.28 %, ป.6 = 28.12 %) สำหรับ
 หนังสือที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ชอบอ่านรองลงมาคือตำนานท้องถิ่น
 (ป.5 = 18.39 %, ป.6 = 22.67 %) หนังสือที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ชอบ
 อ่านน้อยที่สุดคือ การละเล่นพื้น เมือง² วรณี สุนทร เวช ใคสำรวจความสนใจและ
 ความตองการคานการอ่านของนักเรียนอายุ 11-16 ปี ในโรงเรียนชาน เมือง

¹ ปรกติ สุทธิพงศ์, "การศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพพื้นฐานทางสมองค่านภาษา
 และตัว เลขของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายและมีประถมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา
 2510 ใน เขตการศึกษ 1" ปรญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2510, หนา 79.

² กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสำรวจความตองการคานการอ่าน
 ของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
 การ เกษตรแห่งประเทศไทย, 2520) หนา 14.

เขตกรุงเทพมหานคร 3 โรง พบว่านักเรียนอายุ 11-13 ปี ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์ นิทานและนิยายมากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์และหนังสือเรียน ส่วน นักเรียนอายุ 14-16 ปี ชอบอ่านหนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์และ นิยาย¹ สำหรับสิรินธร ช่าง โชติ ไคสำรวจหนังสือวิทยาศาสตร์ที่เยาวชนอายุ 11-13 ปี สนใจ ในโรงเรียน 7 โรงของกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่า หนังสือวิทยาศาสตร์ที่ เยาวชนอายุ 11-13 ปีสนใจมากที่สุดคือ โลกก่อนประวัติศาสตร์ รองลงมาคือการ ทดลองวิทยาศาสตร์ ส่วนเยาวชนอายุ 14-16 ปี สนใจหนังสือเรื่อง อวกาศ- บอลลูน จรวดและดาว เทียมมากที่สุด รองลงมาคือ หนังสือ เรื่องอาวุธที่ใช้ในสงคราม สำหรับวารสารวิทยาศาสตร์หรือวารสารที่มีบทความทางวิทยาศาสตร์ เยาวชนอายุ 11-16 ปี สนใจวารสารเสรีภาพมากที่สุด รองลงมาคือ ชัยพฤษ²

การจำและการลืม

สิ่งหนึ่งซึ่ง เข้ามา เกี่ยวกับคุณภาพของ เด็กที่ เรียนจบชั้นประถมศึกษาไปแล้ว ไม่สามารถสังเกตการ รหนังสือคืออ่านออก เขียนได้ก็คือ ระยะเวลา เป็นองค์ประกอบ ที่เกี่ยวข้อง และสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เกี่ยวกับการจำและการลืมของมนุษย์ เวลาจะทำ หน้าที่คล้ายกับมาตรวัดความจำและการลืมของมนุษย์ คือเวลาที่ย่างผ่านไปนานความจำ ก็จะมีเหลือน้อยลงหรือจำนวนที่ลืมไปก็เพิ่มมากขึ้น นักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึง ธรรมชาติของความจำและการลืมของมนุษย์ไว้ดังนี้

¹ วรณี สุนทร เวช, "ความสนใจและความต้องการด้านการอ่านของ เด็กอายุ 11-16 ปี," รายงานการสัมมนาเรื่องหนังสืออ่านสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 11-16 ปี (พระนคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2510) หน้า 110-113.

² สิรินธร ช่าง โชติ, "หนังสืออ่านวิทยาศาสตร์ที่เยาวชนสนใจ," รายงานการ สัมมนาเรื่องหนังสืออ่านสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 11-16 ปี (พระนคร: โรงพิมพ์กรม ศาสนา, 2510) หน้า 119-123.

ความจำ คือ การคงไว้ซึ่งผลการเรียน หรือความที่ระลึกได้ต่อสิ่งเร้าที่เคยเรียนและเคยมีประสบการณ์การรับรู้มาแล้ว เป็นเสมือนปริมาณของสิ่งที่ได้เรียนไปแล้วในตอนแรกซึ่งยังเหลืออยู่ และยังเป็นกระบวนการที่จะเก็บความหมายอันใหม่ที่ได้ออกจากการเรียนรู้ไว้ในลักษณะเดิม^{1, 2, 3, 4, 5}

การลืม คือ พฤติกรรมทางจิตใจที่อาจเกิดขึ้นโดยขาดการตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เป็นการสูญเสียชั่วคราวซึ่งความสามารถในการระลึกได้หรือจำได้ในที่ที่ได้เรียนมาก่อน การละเลยในการฝึกฝนทบทวนหรือไม่นำสิ่งที่จำได้ออกมาใช้เป็นประจำ เมื่อระยะเวลาผ่านไปนาน ย่อมเกิดการลืมได้ เพราะว่าการเรียนใหม่เข้าไปก่อกำยหรือรบกวนสิ่งที่เราพยายามจะจำ^{6, 7, 8}

¹ Jack A. Adams, Human Memory, (New York: McGraw-Hill Book Company, 1967), p. 9.

² R.M. Gagne, The Conditions of Learning. (2 nd. ed. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1978), p.78.

³ James Deese, Stewart H. Hulse. The Psychology of Learning. (3rd. ed. New York: McGraw-Hill, Inc., 1958), p.370.

⁴ Henry C. Ellis. Fundamentals of Human Learning and Cognition. (Dubuque: W.M.C. Brown Company Publishers, 1972), p.109.

⁵ David P. Ausubel. The Psychology of Meaningful Verbal Learning. (New York: Grune & Stratton, Inc., 1963), p.98.

⁶ Herbert J Klausmeier and Richard E. Ripple, Learning And Human Abilities, (3rd. ed Singapore: Harper International Edition, 1971), p.588.

⁷ ประภินันท์ อูปรณย์, จิตวิทยา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2518) หน้า 126.

⁸ หม่อม ภูมิภาค, จิตวิทยาการเรียนการสอน (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2516) หน้า 31.

มีทฤษฎีอยู่ทฤษฎีหนึ่งซึ่งเป็นที่สนใจของคนจำนวนมากเรียกว่า ทฤษฎีความจำสองกระบวนการ (Two Process Theory of Memory) กล่าวถึงความจำระยะสั้นและความจำระยะยาวว่าความจำระยะสั้นนั้น เป็นความจำชั่วคราว สิ่งใดก็ตามที่อยู่ในความจำระยะสั้น จะคงได้รับการทบทวนอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นความจำสิ่งนั้นจะสลายตัวไปอย่างรวดเร็ว และสิ่งใดก็ตามที่อยู่ในความจำระยะสั้น เป็นเวลาไม่นานสิ่งนั้นก็จะมีโอกาสฝังตัวในความจำระยะยาวตลอดไป

กล่าวโดยสรุป นักจิตวิทยาการศึกษาที่มีความเห็นตรงกันว่า เวลาที่มีต่อการจำและการลืมมาก เมื่อเรียนแล้วทิ้งไปเรานักจะลืมสิ่งนั้น แต่ถ้าเรียนซ้ำๆมักจะเรียนได้เร็วและง่ายกว่าการเรียนในครั้งแรก การเรียนที่ทบทวนบ่อยๆจะทำให้ปริมาณของความจำคงที่และทำให้สิ่งต่างๆที่เรียนไปแล้วสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นถ้ายิ่งระยะเวลาผ่านไปนานเท่าไรสิ่งที่เรียนไปแล้ว ไม่มีการทบทวนไม่มีการนำออกมาใช้ก็จะทำให้ลืมได้ จนในที่สุดกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือและเป็นปัญหาต่อเนื่องในเรื่องคุณภาพของประชากร ทำให้รัฐต้องรับภาระในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอีก

เอกวิทย์ ๓ กลาง ใ้ขอคิดว่าการลืมหนังสือนั้นขึ้นอยู่กับท้องที่ที่ประชากรอาศัยอยู่ คือ

ก. ถ้าประชากรอยู่ในเมืองซึ่งชีวิตแวกกลมจะต้อง เกี่ยวข้องกับการใช้ตัวหนังสือตามป้ายประกาศหรือตามสลากยา อัตราการลืมหนังสือจะมีน้อยที่สุด

ข. ถ้าพวกที่อยู่ตามท้องไร่ท้องนา อัตราการลืมหนังสือจะมีมาก เพราะโอกาสที่เขาจะพบตัวหนังสือนั้นมีน้อย

ค. สำหรับพวกที่อยู่ในป่าและเขาที่ทุรกันดารนั้น เป็นที่แน่ใจว่าจะลืมหนังสือหมด

¹Walter Kintsch, Learning, Memory, and Conceptual Processes, (New York: John Wiley & Sons, Inc., 1970), p. 139.

²เอกวิทย์ ๓ กลาง, "การประณมศึกษากับการศึกษาผู้ใหญ่" รวมบทความการศึกษาผู้ใหญ่ เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: ครุสภา, 2515) หน้า 322.

จากการสัมมนาเรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน ณ โรงแรมสมิทธาสงขลา เมื่อวันที่ 4-7 สิงหาคม 2517 ของนักวิชาการและตัวแทนในสาขาอาชีพต่างๆ คนหนึ่งของการสัมมนาสมาชิกโลกกล่าวถึงปัญหาการศึกษาในปัจจุบันที่ผู้เรียน เกิดการล้มหลังเรียนจบไว่ว่า ระบบการศึกษาในประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อผู้เรียนส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับมักจะมีอะไรจะล้มสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1. ไม่มีโอกาสอ่านหรือเขียนหลังจากออกจากโรงเรียนไปแล้ว
2. ไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือ เช่น หนังสือให้อ่าน เพื่อช่วยฟื้นฟูและทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมา
3. การเรียนไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพและภูมิหลังของนักเรียน จึงทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญ หรือประโยชน์ที่ได้จากการเรียน
4. ครูสอนเร่งรัดผู้เรียนให้เรียนจบอย่างรวดเร็ว โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ เพื่อผลประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่
5. ไม่มีการติดตามผลการสอน
6. จำนวนครูไม่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน โรงเรียนครูคนเดียวยังมีอยู่
7. ผู้บริหารการศึกษายังทำงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงไม่สามารถจัดอุปสรรคใดทันต่อเหตุการณ์
8. วัตถุประสงค์ของการเรียนสูงเกินไป จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเขาเรียนเพื่อให้มีคุณสมบัติถูกต้องที่จะบวชตามทัศนคตินิยมของพุทธศาสนิกชน
9. ระบบการสอนผิด ครูเป็นผู้ให้คนเดียว ไม่มีปฏิริยาโต้ตอบจากผู้เรียน ไม่มีการสร้างและหาวิธีจูงใจอย่างเพียงพอ
10. หลักสูตรมีขอบกว้าง เนื้อหาและวิธีสอนไม่ชักจูงผู้เรียน ไม่สนองความต้องการอย่างแท้จริง ไม่เอาใจใส่ชนกลุ่มน้อย เช่น ประชาชนในสี่จังหวัดภาคใต้ ชาวเขา ฯลฯ เท่าที่ควร

1 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสัมมนาเรื่องการศึกษาเพื่อมวลชน (กรุงเทพมหานคร: ประเสริฐการพิมพ์, 2517) หน้า 184-185.

การแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือในประเทศไทย

รัฐบาลโคตรระหนักในปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชน เป็นอย่างยิ่ง ได้พยายามหาวิธีแก้ปัญหานี้ตามกำลังงบประมาณที่มีอยู่ โดยจัดให้มีโครงการต่างๆหลายรูปแบบ เพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชน ทั้งโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และโครงการที่ประเทศไทยจัดทำขึ้นเอง

1. โครงการที่ได้รับความร่วมมือจากต่างประเทศ

1.1 โครงการจัดการไม่รู้หนังสือแบบ Functional Literacy หรือการศึกษานู๋ใหญ่แบบเบ็คเสร็จ โดย UNESCO ได้รับความร่วมมือกับกรมสามัญศึกษาเริ่มโครงการใน พ.ศ.2511 ที่จังหวัดลำปางจำนวน 20 โรงเรียน ไขหลักสูตรของ UNESCO ต่อมาได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ทดลองที่ลำปางและแพร่ เมื่อ พ.ศ.2514 และขยายไปในภาคเหนือและภาคใต้ในปีต่อมา พ.ศ.2518 ได้ขยายไปทั่วทุกภาครวม 8 เขตการศึกษา 34 จังหวัด^{1,2}

1.2 โครงการสร้างแบบเรียนสำเร็จรูป ตามโครงการจัดการไม่รู้หนังสือแบบ Function Literacy กรมสามัญศึกษาร่วมมือกับ USOM และ World Education New York และหน่วยราชการอื่น จัดสร้างแบบเรียนสำเร็จรูปมุ่งสอนการอ่านออกเขียนได้ และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำมาหากินควบคู่กันไป เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2513 และยังคงร่วมมือในโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในเขตเร่งรัดพัฒนาชนบท 24 จังหวัด โครงการช่วยเหลือสิ้นสุดลงใน พ.ศ.2523³

¹กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการศึกษานู๋ใหญ่แบบเบ็คเสร็จในประเทศไทย 2515 (เอกสารอัครสำเนา) หน้า 8.

²กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบสมกิจ (เอกสารอัครสำเนา) หน้า 7-8.

³วนิดา สิทธิรัตนฤทธิ, การศึกษาไทย (นครปฐม: แผนกบริหารกลาง สำนักงานอธิการบดี พระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522) หน้า 151.

1.3 มูลนิธิเอเชีย (Asia Foundation) ได้เริ่มช่วยเหลือตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ควบคู่กับทุนเคอทูว และเปี้ยเลียงแก่นักศึกษาชั้นปริญญาที่ได้รับทุน การศึกษาจากองค์การต่างประเทศ หรือจะไปเรียนด้วยทุนส่วนตัว นอกจากนี้ยัง ช่วยปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาและการบริหารสถาบันสงฆ์ใน เขตพระนคร และต่าง จังหวัด ช่วยโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ช่วยปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหา การใช้ภาษา และการขาดหนังสืออ่านของไทยมุสลิมภาคใต้ ส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่าน หนังสือโดย เฉพาะจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹

2. โครงการที่รัฐบาลไทยดำเนินการเอง รัฐบาลได้วางโครงการแก้ปัญหา โดยมีหน่วยงานหลายหน่วยงานของรัฐบาลรับผิดชอบ

2.1 การศึกษาภาคมูลฐาน เป็นการศึกษาระดับชั้นสำหรับผู้ใหญ่ในชนบท เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีหนังสือ หรือผู้ที่ไม่เคยเข้าเรียนในโรงเรียนภาคปกติได้มี โอกาสเรียน โดยกำหนดความสำเร็จการศึกษาภาคมูลฐานภาคต้นจะได้รับประกาศนียบัตร เทียบเท่าความรู้อันประมัตปีที่ 2 และผู้สำเร็จการศึกษาภาคมูลฐานภาคปลาย เทียบเท่า ขันประมัตปีที่ 4 กำหนดเวลาเรียนภาคละ 6 เดือน หน่วยงานที่ดำเนินการจัดการ ศึกษาภาคมูลฐาน คือกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ^{2,3,4,5}

¹วนิดา สิทธิธฤทธิ, การศึกษาไทย, หน้า 152.

²สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิเคราะห์ประชากร กับการศึกษานอกโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2518) (เอกสารอัครสำเนา) หน้า 118.

³กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษามูลฐาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2517) หน้า 2-3.

⁴วีระชัย มีชอบธรรม, การศึกษามูลฐานแบบเบ็ดเสร็จ (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, 2520) หน้า 12.

⁵ประพันธ์ คุณามุกต์, "การศึกษานอกระบบโรงเรียน", รวมบทความการ ศึกษาผู้ใหญ่ เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2518) หน้า 75-76.

2.2 การศึกษานู๋ใหญ่สายสามัญระดับต่างๆ

- การศึกษาระดับ 1 เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กำหนดเวลาเรียน 6 เดือน
- การศึกษาระดับ 2 เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กำหนดเวลาเรียน 6 เดือน
- การศึกษาระดับ 3 เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 กำหนดเวลาเรียน 1½ ปี
- การศึกษาระดับ 4 เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กำหนดเวลาเรียน 1½ ปี
- การศึกษาระดับ 5 เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กำหนดเวลาเรียน 2 ปี

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ระดับนี้ นอกจากกรมการศึกษาออกโรงเรียนซึ่งจัดตั้งแต่ละระดับ 1-5 แล้วยังมีหน่วยงานอื่นซึ่งดำเนินการจัดอีก เช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย สอนวิชาสามัญระดับ 1-3 สำนักงานส่งเสริมเยาวชน กระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งแต่ชั้นพิเศษ-ชั้นม.ศ.3 ในปัจจุบันกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ใ้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการจัดส่งหนังสือสำหรับทหารที่อ่านเขียนไม่ได้ โดยจัดส่งระดับ 3-4 กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย สอนวิชาสามัญระดับ 1-2¹, 2, 3, 4, 5

¹อรุณ ปริศนิกุลและอุทุมม์ เขยแก้ว, การจัดและบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2524) หน้า 47-48.

²สุพิศรา ชุมเกต, การศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย (นครปฐม: แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522) หน้า 20.

³รุ่งพันธ์, "กองทัพบกกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน", รวมบทความการศึกษานู๋ใหญ่ เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2518) หน้า 336.

⁴แก้ววิเชียร แวสูงเนิน, "ประจักษ์สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน", วารสารการศึกษานอกระบบโรงเรียน (กันยายน-ตุลาคม 2519): 10

⁵สุภร ศรีแสน, การศึกษานอกระบบโรงเรียน (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2521) หน้า 122.

นอกจากหน่วยงานของรัฐบาลแล้ว หน่วยงานเอกชนก็เข้ามามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาในระดับนี้ เช่น มูลนิธิสงเคราะห์คนพิการ ให้การศึกษาวิชาสามัญและวิชาพื้นฐานทางอาชีพแก่คนพิการที่สมองยังปกติ มีอายุไม่สูงกว่า 22 ปี^{1,2}

2.3 โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ เป็นการศึกษาที่มุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของประชาชนในชนบท ให้ประชาชนในชนบทสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อแก้ไขความเชื่อและวิธีดำเนินชีวิตอันเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ดีกินดี เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท ใ้ระยะเวลาเรียน 6-8 เดือน หรือประมาณ 200 ชั่วโมง^{3,4} โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ ในปัจจุบันกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการจัดในรูปแบบต่างๆถึง 5 ประเภทด้วยกันคือ

2.3.1 ประเภทชั้นเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของชั้นเรียน ชั้นเรียนอาจตั้งในวัด บ้านครู หรือบ้านของนักศึกษาคนใดคนหนึ่ง ที่สะดวกต่อการมาเรียนในเวลาว่าง การจัดการศึกษาเบ็ดเสร็จประเภทชั้นเรียนนี้ต้องตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่มีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือสูง มีผู้เขาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 คน มีครูคุณภาพดี เป็นคนในท้องถิ่น หรือมีความเข้าใจในปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น และต้องตั้งอยู่ในที่สามารถไปทำการนิเทศได้ไม่ยากนัก ควรมีเจ้าหน้าที่พัฒนากรสาขาต่างๆเข้าไปให้คำแนะนำเพิ่มเติมและทำงานคานบริการในท้องถิ่นนั้น⁵

¹ พุทธชาติ ราชปรีชา, การศึกษานอกโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: โอเคียน-สโตร์, 2524) หน้า 36.

² สุปัตรา ชุมเกต, การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย หน้า 17.

³ วนิศา สิทธิรัตนฤทธิ, การศึกษาไทย, หน้า 161

⁴ ศุภร ศรีแสน, การศึกษานอกโรงเรียน, หน้า 61.

⁵ กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ประสิทธิภาพของการศึกษานอกระบบ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับความถี่รวบยอด กรุงเทพมหานคร: วชิรินทร์การพิมพ์, 2525) หน้า 15.

2.3.2 ประเภทอาสาสมัคร เกินสอน การจัดการศึกษา เบ็ดเสร็จประเภทนี้คล้ายกับประเภทชั้นเรียน แต่จำนวนผู้เรียนแต่ละกลุ่มน้อยลง เพียงกลุ่มละ 3 คนขึ้นไป ใช้อาสาสมัคร เกินสอนอย่างน้อยวันละ 2 กลุ่มๆละ 2 ชั่วโมง^{1,2,3}

2.3.3 ประเภทนักศึกษาวิทยาลัยครูสอนการศึกษาคู่ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบ เบ็ดเสร็จประเภทนี้ โดยการให้วิทยาลัยครู เป็นผู้กำหนดโครงการและรับผิดชอบดำเนินการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยอาศัยนักศึกษาครูออกทำการสอน⁴

2.3.4 ประเภทพระภิกษุสอน คล้ายกับสองประเภทแรก เพียงแต่พระภิกษุ เป็นผู้สอน อาจสอนในวัดหรือที่หมู่บ้านของผู้เรียน⁵

2.3.5 ประเภทการศึกษาคู่ใหญ่ เบ็ดเสร็จชาวเขา เป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยมีความมุ่งหมาย เพื่อชี้แนะชักชวนให้ชาวเขา มีความรู้ ความเข้าใจถึงวัฒนธรรมของชาวเขาและชาวพื้นราบ และให้มีจิตสำนึกว่าชาวเขามีสิทธิหน้าที่และโอกาส เช่นเดียวกับพลเมือง โดยทั่วไป ในอันที่จะพัฒนาชีวิตตนเอง ตลอดจนการใช้

¹ กองการศึกษาคู่ใหญ่ กรมสามัญศึกษา, โครงการอาสาสมัคร เกินสอนการศึกษาคู่ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ (เอกสารจัดสำเนา) หน้า 1.

² นานพ กลาสะกีและคณะ, รายงานการประเมินโครงการครู เกินสอนกลุ่มผู้เรียนคามบ้าน 2518 (เอกสารจัดสำเนา) หน้า 3-4.

³ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานผลการปฏิบัติงานด้านวิชาการ โครงการศึกษาคู่ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จอาสาสมัคร เกินสอน 2518 (เอกสารจัดสำเนา) หน้า 8-10.

⁴ กองการศึกษาคู่ใหญ่ กรมสามัญศึกษา, โครงการนักศึกษาวินิจฉัยครูสอนการศึกษาคู่ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ ปี 2522 (เอกสารจัดสำเนา) หน้า 1-2.

⁵ กองการศึกษาคู่ใหญ่ กรมสามัญศึกษา, โครงการพระภิกษุสอนการศึกษาคู่ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ (เอกสารจัดสำเนา) หน้า 2.

บริการของรัฐให้โดยประโยชน์มากที่สุด เป็นการขยายการศึกษาให้แก่ผู้ที่ไม่พูดภาษาไทย อันได้แก่ชาวเขาเผ่าต่างๆในภาคเหนือของประเทศไทย

2.4 โครงการวิทยุและไปรษณีย์เพื่อการศึกษา เป็นโครงการที่นำเอาวิทยุและไปรษณีย์มาใช้ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ขอมช่วยของการดำเนินงานครอบคลุมทั่วประเทศ^{2,3,4}

โครงการแก้ไขการไม่รู้อ่านหนังสือ นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีประเภทที่ไม่เป็นแบบแผน คือดำเนินการจัดอย่างไม่เป็นขั้น เรียง ไม่มีหลักสูตร งานการศึกษาประเภทนี้ส่วนใหญ่อยู่กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้จัด ได้แก่

โครงการที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีความมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนได้ทราบข่าวสารและความรู้ต่างๆ ส่งเสริมการอ่านและป้องกันการลืมนของประชาชน เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความ

และทักษะที่จะนำไปใช้ปรับปรุงมาตรฐานของชีวิตให้ดีขึ้น หน่วยงานเอกชน
 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน,
ประสิทธิภาพของการศึกษานอกระบบ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับความคิดรวบยอด
 (กรุงเทพมหานคร: วชิรนครการพิมพ์, 2525) หน้า 19.

²สุพัศรา ชุมเกต, การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย, หน้า 20.

³กองการศึกษานอกระบบ กรมสามัญศึกษา, โครงการวิทยุและไปรษณีย์
 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2520)
 หน้า 3-8.

⁴อุคม เขยแก้วศรี, ความรู้เกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2523) หน้า 30-36..

ที่รวมจัดคือ มุขนิธิบรรณชนบทแห่งประเทศไทย^{1,2,3,4}.

โครงการห้องสมุดประชาชน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นในรูปอเนกประสงค์ เพื่อให้การศึกษาแก่คนทั่วไป ส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนให้บริการข่าวสาร และความรู้ต่างๆตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม ปัจจุบันมีห้องสมุดประชาชนที่จัดในลักษณะต่างๆคือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ และห้องสมุดเคลื่อนที่จัดห้องสมุดหน่วยบรรณชนก และหน่วยเรือ เพื่อความสะดวกแก่ประชาชนในท้องถิ่นห่างไกล^{5,6}

นอกจากหน่วยงานของรัฐบาลแล้ว ยังมีหน่วยงานเอกชนที่มีส่วนในการจัดห้องสมุดประชาชน ได้แก่ ศูนย์เยาวชน สมาคมสตรีไทยมุสลิม สมาคมสตรีไทยอุ้มศึกษาแห่งประเทศไทย สมาคมศิษย์วังหลังวังหน้า และยุวพุทธิกสมาคมต่างๆ เป็นต้น

¹ไพศาล พลวัน, สารการอบรมครูใหญ่สายสามัญระดับ 3-4

(กรุงเทพมหานคร, 2519) หน้า 189.

²บุหงา วชิระ, การศึกษานอกระบบโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2521) หน้า 43.

³โอด นาควน, "ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านมีบทบาทต่อประชาชนอย่างไร", รวมบทความการศึกษานอกระบบ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมศาสนา, 2518) หน้า 123-127.

⁴ชาดูชัย อาจินสมาจาร, "หนังสือพิมพ์ในชนบท", ประมวลบทความการศึกษานอกระบบโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: โอเคียนสโตร์) หน้า 21.

⁵แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์, 2520) หน้า 144.

⁶วีระ นวพันธ์, "การจัดห้องสมุดประชาชนและการดำเนินงานการศึกษา", รวมบทความการศึกษานอกระบบ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมศาสนา, 2515) หน้า 291-294.

โครงการรณรงค์เพื่อการรณรงค์หนังสือแห่งชาติ

โครงการรณรงค์เพื่อการรณรงค์หนังสือแห่งชาติเป็นโครงการรณรงค์เพื่อการรณรงค์หนังสือของประชาชนที่อาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงกลาโหม ทบวงมหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชน ชมรม สมาคม และมูลนิธิ

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนที่มีอายุ 14-50 ปี ที่ไม่รณรงค์หนังสือมีความรู้อ่านออกเขียนได้ เป็นการลดจำนวนคนที่ไม่รณรงค์หนังสือให้ไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป โครงการนี้ดำเนินการคู่ขนานไปกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานที่ดำเนินการอยู่แล้ว โครงการนี้ถือว่าการสอนให้คนรณรงค์หนังสือ เป็นหน้าที่ของทุกคนที่รณรงค์หนังสือ เป็นการสอนที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาเป็นผู้สอน ไม่จำเป็นต้องมีชั้นเรียน และกำหนดเวลาเรียน การเรียนการสอนเป็นทำนองพ่อสอนลูก ลูกสอนแม่ พี่สอนน้อง น้องสอนพี่ หน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น โรงเรียน วัด ที่มีครู นักเรียน วิทยุสามเณร จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ที่จะช่วยสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ตามโครงการนี้ โครงการนี้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2525

การรณรงค์เพื่อการรณรงค์หนังสือในต่างประเทศ

การไม่รณรงค์หนังสือ เป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นเกือบทุกประเทศทั่วโลก การพัฒนาใดหากประชาชนไรคุณภาพคือไม่รณรงค์หนังสือ การพัฒนานั้นก็ย่อมล้มเหลว ฉะนั้นการขจัด การไม่รณรงค์หนังสือของประชาชน จึง เป็นสิ่งที่ทุกประเทศได้เร่งกระทำ การรณรงค์เพื่อการรณรงค์หนังสือในนานาประเทศพอสรุปได้ดังนี้

¹ กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน, โครงการรณรงค์เพื่อการรณรงค์หนังสือแห่งชาติ (เอกสารอัครำเนา) หน้า 1-2.

การสอนความรู้ขั้นพื้นฐานคือ การอ่านออก เขียนได้ และคิดคำนวณเป็นแก่
ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ หรือยังเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ โคค้ำเนินการในหลายๆ
ประเทศ เช่น พม่า ไคเริ่มโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ เป็นการสอนให้
อ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็น (3๙) อย่างจริงจัง จนเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ
จึงได้รับรางวัลจาก UNESCO เมื่อปี พ.ศ.2514¹ สำหรับประเทศสิงคโปร์ มี
ชนชาติหลายภาษารวมกันอยู่ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนจึงกำหนดให้เรียนภาษา
อื่นนอกจากภาษาที่ตนใจอยู่เป็นภาษาที่สอง²

การสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือ นอกจากสอนให้อ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณ
เป็นแล้ว ยังสอนวิชาต่างๆเพิ่มเติมอีกด้วย วิชาที่สอน เหล่านี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของ
แต่ละท้องถิ่น ประเทศฟิลิปปินส์ บังกลาเทศ และอีกหลายๆประเทศ นอกจากสอนวิชา
ขั้นพื้นฐานแล้วยังสอดแทรกค่านิยม สุขภาพอนามัย โภชนาการ การเกษตร การ
วางแผนครอบครัว และสุขภาพจิต^{3,4,5,6} สำหรับประเทศอิสราเอล นอกจาก

I
_____ "Recent Education Law in the Socialist
Republic of the Union of Burma," Education in Asia 6(September,
1974): 45-46.

2 ปรียา จันทรสิทธิเวช, "การศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศสิงคโปร์" รูปแบบและ
แนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนประสบการณ์พื้นฐานของการแสวงหา
(กรุงเทพมหานคร: พีระพัทธนา, 2523) หน้า 8.

3 ปัญญา แก้วกัญญา, "การศึกษาผู้ใหญ่ในฟิลิปปินส์" รูปแบบและแนวคิดทางการ
ศึกษานอกโรงเรียนประสบการณ์พื้นฐานของการแสวงหา (กรุงเทพมหานคร: พีระพัทธนา,
2523) หน้า 13-21.

4 _____, "A Man from DRAC," World Education Report
13(November, 1967) : 6-8.

5 _____, "Amandapur Village: DRAC Come to Town!" World
Education Report 13(November, 1976): 4-5.

6 Lean Clark, "A Consultant' Journal: Bangladesh" World
Education Report 13(November, 1976): 11-14.

สอนวิชาชีพและอื่นๆแล้ว ยังสอน เรื่องศาสนาควบคู่กับการสอนใหญ่หนังสือ¹

การสอนผู้ใหญ่เมืองคนซึ่ง เทียบเท่าระดับประถมศึกษาในบางประเทศใช้หลักสูตรประถมศึกษาโดยมีไคคักแปลง แกไขแต่อย่างใด เช่น ยูโกสลาเวีย ตุเวทดาบอง าลา และมีหลายประเทศที่หลักสูตรแตกต่างกันไปจากโรงเรียนประถมศึกษาธรรมดา โดยจัดให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ และจิตวิทยาผู้ใหญ่ เนื้อหาบางที่อาจจะน้อยกว่า บางที่ก็มีการสอน เรื่องอื่นๆเพิ่มขึ้น เช่น ฮอนดูรัส อินโดนีเซีย และการ์ตา สำหรับการ์ตานั้นไคคักระยะเวลาเรียนจากโรงเรียนธรรมดาซึ่งเรียน 6 ปี เหลือ 3 ปี²

เวลาที่สอนขึ้นอยู่กับเวลาทำงานของผู้ใหญ่ ดังนั้นมักจะสอนในตอนเย็น เพื่อให้นักศึกษาสามารถทำงานและเรียนไปควบ เวลาเรียนบางประเทศเป็นเรื่องของนักศึกษากับครูจะตกลงกัน หรือคักแปลงกับฤดูทำงานในชนบท เช่น ประเทศเกาหลี³ ประเทศที่จัดสอนผู้ใหญ่ในตอนเย็น เช่น บรูไน เคมารูน คองโก โคมิกัน เอธิโอเปียและอินโดนีเซีย สำหรับประเทศบราซิลนั้นจัดสอนในตอนค่ำ มีประเทศที่จัดแตกต่างออกไปคือ ซาอุดีอาระเบีย และโปแลนด์ โดยซาอุดีอาระเบียจัดสอนก่อนและหลังพระอาทิตย์ตกทุกวัน ส่วนโปแลนด์จะสอนตอนเช้า บ่ายและค่ำ⁴

มาตรการอีกอย่างหนึ่งที่ปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือคือ การลดชั่วโมงการทำงาน ให้ไปเรียน เป็นบางเวลา หรือหยุดงานไปเรียนตามที่กำหนดไว้ นายจ้างบางแห่งจะคงให้ลูกจ้างที่ไม่รู้หนังสือใดหยุดงานไปเรียน ในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี หากผู้ไม่รู้หนังสือทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม ในระหว่างที่ไปเรียน

¹สำนักงานการศึกษาระหว่างชาติและองค์การยูเนสโก, การรู้หนังสือและการศึกษายุใหญ่ (กรุง เทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา) หน้า 42.

² เรื่อง เดียวกัน, หน้า 42, 47, 70, 75, 76, 77.

³ ประกอบ ไชยคชบาล, "การศึกษายุใหญ่ในประเทศเกาหลี, รูปแบบและแนวคักทางการศึกษานอกโรงเรียนประสภารณพื้นฐานของการแสวงหา

(กรุง เทพมหานคร: พีระพัชณา, 2523) หน้า 39-44.

⁴ เรื่อง เดียวกัน, หน้า 79-82.

เขาจะไ้รับเงินเดือนเต็มและโรงงานจะสงวนตำแหน่งไว้ให้¹ สำหรับประเทศ บัลแกเรีย กรรมกรสามารถเรียนต่อจนจบชั้นประถมศึกษามาได้โดยไม่ต้องออกจากงาน²

ในบางประเทศมีการจัดแบบเรียนและวัสดุอื่นๆให้ ผู้ไปร่หนังสือจะไ้รับแบบเรียนและวัสดุอื่นๆที่จำเป็น โดยไ้เปล่าหรือซื้อไ้ในราคาถูก เช่น ประเทศเกาหลี ชั้นเรียนผู้ใหญ่ไ้เก็บค่าเล่าเรียนแล้วยังจ่ายแบบเรียนและวัสดุอื่นไ้ด้วย³ หรือประเทศบัลแกเรีย เติสซาริกา และบราซิล ไ้เก็บค่าเล่าเรียนในชั้นเรียนผู้ใหญ่เช่นกัน⁴

เมื่อเรียนจบแล้วผู้ใหญ่จะสามารถสอบเพื่อรับประกาศนียบัตรประถมศึกษา เช่นเดียวกับที่เด็กไ้รับ และเมื่อไ้รับประกาศนียบัตรแล้วก็สามารถไปสอบเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปไ้ เช่น ประเทศคูเวต อารเจนตินา เปรู และซาอุดีอาระเบีย⁵ แต่บางประเทศไ้มีการไ้ประกาศนียบัตร เช่น อินโดนีเซีย⁶ มาลีและกาบอง?

ในหลายประเทศมีการจัดพิมพ์นิตยสารและวารสารสำหรับผู้เริ่มร่หนังสือ และแจกไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นยังมีนิตยสารหรือหนังสือเล่มเล็กๆที่มีระดับจากง่ายไปหายากจำหน่ายในราคาถูก เช่น พม่า อัฟกานิสถาน และจาไมกา มีการออก

¹ นย. เทียร์ พรหมพันธ์, "การศึกษาผู้ใหญ่ในสาธารณรัฐเกาหลี," รูปแบบและแนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนประเภทโรงเรียนพื้นฐานของการแสวงหา (กรุงเทพมหานคร: พีระพันธ์, 2523) หน้า 45-50.

² สำนักงานการศึกษาระหว่างชาติและองค์การยูเนสโก, การร่หนังสือและการศึกษาผู้ใหญ่, หน้า 68.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45-50.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

⁵ เรื่องเดียวกัน

⁶ C.T. Crellin, "Curriculum Development in Indonesia,"

Education in Asia 10 (September, 1976): II-7.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85-86.

หนังสือพิมพ์รายเดือนสำหรับผู้เริ่มรู้หนังสือ มาลี มีการออกหนังสือพิมพ์สำหรับผู้
หนังสือ โทโก หนังสือพิมพ์รายวันของประเทศ มีจุดเริ่มต้นที่ส่ง เสริมให้ประชาชนอ่าน
ภาษาพื้นเมือง มาลากัสการ มีการแจกหนังสือให้แก่ผู้ใหญ่ที่อ่านออก เขียนได้แบบให้
เปล่า¹

การจัดบริการห้องสมุด รวมทั้งการจัดห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อให้หมู่บ้านที่
ห่างไกลและประชาชนได้มีหนังสืออ่าน ในหลายประเทศได้เร่งจัดตั้งห้องสมุดขึ้น
อย่างกว้างขวาง ในประเทศปากีสถาน ทุกตำบลจะต้องจัดให้มีห้องสมุดเล็กๆพร้อม
หนังสือและวัสดุการอ่านที่เหมาะสม²

ในบางประเทศมีการบรรยายทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อส่งเสริมความรู้
ของผู้ใหญ่ให้กว้างขวาง ประเทศแทนซาเนีย มีโครงการวิทยุเพื่อการศึกษาออก
อากาศอาทิตย์ละ 3½ ชั่วโมง³ ศูนย์โทรทัศน์ เซปตาของฟิลิปปินส์ นิตยสารการศึกษา
นอกโรงเรียนทางโทรทัศน์ เผยแพร่รายการต่างๆทางการศึกษานอกโรงเรียน
ระหว่างประเทศในอาเซีย โดยศูนย์ เซปตา เป็นผู้แนะนำการนิตยสารการศึกษาต่างๆสำหรับ
นักศึกษานอกโรงเรียน⁴ ประเทศมาเลเซีย มีรายการวิทยุโดยมีความมุ่งหมายที่จะ
ให้นักศึกษาลึกซึ้งความรู้และส่งเสริมความรู้ให้กว้างขวางขึ้น สำหรับประเทศบราซิล
มีการใช้วิทยุและโทรทัศน์อบรมประชาชนที่อยู่ห่างไกล ส่วนประเทศเคนย่านั้นใช้
โทรทัศน์ เพื่อช่วยส่งเสริมการสอนปกติ⁵

¹สำนักงานการศึกษาระหว่างชาติและองค์การยูเนสโก, การรู้หนังสือและการ
ศึกษาผู้ใหญ่, หน้า 59, 60, 62.

²คงโคย เรื่อง เศษ, "การศึกษาผู้ใหญ่ในปากีสถาน, รูปแบบและแนวคิดทาง
การศึกษานอกโรงเรียนประเภทการฟื้นฟูฐานของการแสวงหา หน้า 71-76.

³คาร์ล ลีทวีระชาติ, "การรณรงค์เพื่อการอ่านออกเขียนได้แห่งชาติใน
ประเทศแทนซาเนีย, รูปแบบและแนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนประเภทการ
ฟื้นฟูฐานของการแสวงหา, หน้า 103-112.

⁴สุพิศรา ชุมเกต, การศึกษานอกโรงเรียนในต่างประเทศ (นครปฐม:
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522) หน้า 48-51.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 79, 80.

มีรูปแบบการรณรงค์เพื่อการรณรงค์หนังสือที่น่าสนใจอยู่รูปแบบหนึ่งคือ มหาวิทยาลัย
 คนงาน Worker University ในประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาที่
 จำเป็นหลายอย่าง เช่น การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนงานที่ไม่รู้หนังสือ การฝึกเทคนิค
 ทางอาชีพ ลัทธิการเมือง และเศรษฐกิจ¹ สำหรับประเทศอินโดนีเซียก็มีโครงการ
 ส่งเสริมการรณรงค์ที่น่าสนใจอยู่เช่นกันคือ โครงการบริการผู้รู้หนังสือแล้ว
 Post-Literacy Services เพื่อป้องกันผู้อ่านออกเขียนได้กลับไปเป็นผู้อ่านไม่ออก
 เขียนไม่ได้อีกครั้งหนึ่ง และให้มีทักษะการอ่านและการเขียนในชีวิตประจำวัน สิ่งที่น่าสนใจ
 ของโครงการนี้จัดทำคือ สร้างและรักษาสภาพการอ่านออกเขียนได้ในชุมชนหรือ
 หมู่บ้าน โดยให้ศึกษายี่สิบคน สถานีที่ในหมู่บ้าน แขนงชื่อหัวหน้าครอบครัวไว้ทุกบ้าน
 มีป้ายแสดงการอ่านออกเขียนได้ เพื่อแสดงชาวเหตุการณ์ในท้องถิ่นนั้นทุกวัน²

การร่วมงานส่งเสริมการรณรงค์หนังสือของ เอกชนมีความสำคัญไม่น้อย โดย
 เอกชนมีส่วนช่วยเหลือทางการเงิน ทำให้รัฐผ่อนคลายนโยบายลดภาษีภาค องค์กร
 เอกชนที่มีส่วนร่วมส่งเสริมการรณรงค์หนังสือในหลายๆประเทศ เช่น คณะสอนศาสนา
 สมาคม องค์กร และบริษัท เป็นต้น ในประเทศฟิลิปปินส์ โครงการศึกษานอกโรงเรียน
 ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยองค์กร เอกชน³ ส่วนประเทศเคนยา องค์กร เอกชน เป็นผู้
 จัดสอนการศึกษานอกระบบในระดับประถมศึกษา⁴

¹พิสุทธิ์ บุญเจริญ, "การศึกษานอกระบบในประเทศยูโกสลาเวีย, รูปแบบและ
แนวทางการศึกษานอกโรงเรียน ประสพการณ์พื้นฐานของการแสวงหา, หน้า 95-102.

²ดวง เคื่อน สุภักดิ์, "การจัดการศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย, รูปแบบและ
แนวทางการศึกษานอกโรงเรียน ประสพการณ์พื้นฐานของการแสวงหา, หน้า 8.

³คงศักดิ์ สังฆานนท์, "การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศสิงคโปร์, รูปแบบ
และแนวทางการศึกษานอกโรงเรียน ประสพการณ์พื้นฐานของการแสวงหา, หน้า 27-32.

⁴สำนักงานการศึกษาระหว่างชาติและองค์การยูเนสโก, การรณรงค์และการ
การศึกษานอกระบบ, หน้า 69.